

BESTE VRIENDEN,

De 77^e Vriendenbrief ter afsluiting van het jaar 2021 moet ik ook dit jaar beginnen met de boodschap dat ons afgelopen jaar enkele Vrienden zijn ontvallen, wij wensen de familieleden alle sterkte bij het invullen van de leegten die hun dierbaren hebben achtergelaten.

Het jaar 2021 zal eveneens de geschiedenis ingaan als Corona-jaar waarin de activiteiten (lezingen, openingen) van onze Stichting en van het Museum die worden georganiseerd voor de Vrienden, eigenlijk stil zijn komen te liggen en dus kan de terugblik kort zijn. Een geplande lezing eind november als nieuwe start na deze bizarre periode, hebben we moeten afzeggen. Via onze Vriendenbrieven die wel Corona-proof zijn, bent u de afgelopen 2 jaar op de hoogte gehouden van de exposities in het Museum; officiële openingen waren er niet en het Museum is slechts met intervallen beperkte perioden open geweest.

De ruimte die mij jaarlijks in het decembernummer van de Vriendenbrief wordt gegeven, wil ik verder gebruiken om een stukje geschiedenis te schrijven:

25 jaar Stichting Vrienden van het Museum Jan Heestershuis en 20 jaar Museum Jan Heestershuis.

De activiteiten in de eerste jaren van het bestaan van de Stichting, opgericht in 1996 met nu circa 200 Vrienden, waren gericht op activering van de Schijndelse politiek door te wijzen op het legaat van Jan Heesters waaraan uitvoering diende te worden gegeven. Dit heeft in 2001 geresulteerd in de aanstelling van een parttime conservator en in de opening van een gerenoveerd Heestershuis waarbij de dagelijkse exploitatie van het Museum Jan Heestershuis in belangrijke mate in handen was en nog is van vrijwilligers.

Aan de programmering van 20 jaar exposities in het Museum heeft de Stichting in goed overleg met de opeenvolgende beheerders een belangrijke bijdrage geleverd. Naast de tentoonstellingen ingericht met het eigen bezit van Jan Heesters en Dorus van Oorschot, aangevuld met bruiklenen, zijn er exposities geweest met tijdgenoten van Heesters en van Van Oorschot. Het is gevaarlijk om enkelen daarvan met naam te noemen omdat je dan ongewild een kwalificatie geeft en anderen ten onrechte niet noemt. Toch maar: Kees Bastiaans, Marius Bauer, Kees Bol, Antoon van Domburg, Antoon Kruysen, Henriëtte Pessers, Jacob Smits, Theo Swagemakers. Bij het merendeel van deze exposities werd een catalogus geschreven door Jan Geerts die deels werd gefinancierd met Vriendenbijdragen van de Stichting.

In 2002 besloot de Stichting te starten met de uitgifte van een Vriendenbrief; intussen zijn we aangeland bij nummer 77 en vanaf brief nummer 50 (2015) worden de Vrienden verblijd met kleur. Gebleken is dat het merendeel van de Vrienden nog gehecht is aan het fysiek verschijnen van de brief. Natuurlijk heeft u gemerkt dat het stramien van de brieven een min of meer vast patroon heeft; Jan Geerts belicht met aandacht voor details de aankomende en lopende tentoonstellingen in het Museum, oud-amazone Anne-Marie Cornelissen beschrijft, met de haar eigen paardensprongen, voorwerpen uit het bezit van het Museum en Yvonne van Abeelen weet er elke keer weer een mooi geheel van te maken.

In datzelfde jaar 2002 besloot de Stichting ook maar eens, bij wijze van proef en gefaciliteerd door Woudstra Architecten, enkele lezingen in het Napoleonskerkje te gaan verzorgen voor de Vrienden; intussen hebben we dat 64 keer gedaan, dus proef geslaagd! De lijst van sprekers, en daarbij verwijs ik naar onze website, is zodanig dat het geen schande is daartussen te staan. Ook hier geldt bij het noemen van namen hetzelfde als wat ik opmerkte bij de exposities. Toch wil ik drie voor mij onvergetelijke avonden noemen: Seth Gaaikema, Debbie Petter & H el ene Egger, Martin Ros.

Vanaf 2006 is de Stichting, in lijn met de statuten, met gelden van de Vriendenbijdragen en donaties werken van Heesters en van Van Oorschot gaan verzamelen. Het bezit van de Stichting is daarnaast uitgebreid met diverse schenkingen. Inmiddels bestaat het, olieverven, tekeningen, etsen en aquarellen opgeteld, uit bijna 50 werken. In de loop van de jaren is aan de nieuwe aanwinsten in verschillende Vriendenbrieven aandacht besteed. Ook hier wil ik enkele topwerken van Heesters benoemen die eerder onder de aandacht zijn gebracht: Noordbrabantsche wever en De schaapscheerders. Dit stukje geschiedenis wil ik afsluiten met een afbeelding van onze laatste aanwinst, in de Corona-tijd op een veiling gekocht, een aanwinst die kan aansluiten in de rij toppers. Het betreft een wintertafereel van Heesters: *'Gezicht op de Pompstraat'*, gezien vanuit zijn slaapkamer waarschijnlijk begin jaren dertig.

Tenslotte wens ik u allen goede feestdagen maar bovenal een gezond 2022.

Paul van den Acker, voorzitter

VOORUITBLIK MUSEUM JAN HEESTERSHUIS

Het zijn vreemde tijden voor een museum. Iedereen ervaart de beperkingen van de maatregelen rondom Covid-19 en zeker ook de musea. Sinds de uitbraak van het vermaledijde virus eind 2019 is het Museum afwisselend open en dicht geweest. Als gemeentelijk museum heeft Museum Jan Heestershuis het gelukkig minder zwaar gehad dan vele collega-musea, die veelal van bezoekersinkomsten afhankelijk zijn. Het was stil, maar we hebben niet stil gezeten wat betreft het op poten zetten van exposities. Het uitgangspunt daarbij is het staande beleid, dat op onderdelen enigszins is aangescherpt.

In Museum Jan Heestershuis worden jaarlijks 4 exposities binnen en 3 exposities in de beeldentuin georganiseerd. De exposities in de beeldentuin zijn gewijd aan werk van hedendaagse kunstenaars, afkomstig uit de eigen regio. De exposities binnen koppelen we bij voorkeur aan thema's of personen die een link met Jan Heesters of zijn collectie hebben. Maar het kunnen ook tijdgenoten, lokale onderwerpen of kunstenaars uit de regio zijn. Daarbij putten we steeds zoveel als mogelijk uit de eigen collectie van het Museum en maken we gebruik van bruiklenen van particulieren of collega-musea. Geregeld haken we bij exposities aan op de actualiteit - bijvoorbeeld door rondom de fusie tot Meierijstad werk uit de gemeentelijke kunstcollectie te exposeren of 75 jaar bevrijding te herdenken. Om de twee jaar is het Museum een aantal weken beschikbaar voor een expositie van deelnemende kunstenaars aan de Open Atelierroute Schijndel. Museum Jan Heesterhuis is in principe de plek waar werk van Jan Heesters - en ook van Dorus van Oorschot - permanent aandacht krijgt. We voeren de wens van Heesters uit om het gemeentelijk museum 'als zodanig te gebruiken maar ook te gebruiken voor velerlei culturele activiteiten of exposities in de ruimste zin des woords', zoals hij dat in zijn testament liet optekenen. Dat daarbij de kwaliteit hoog in het vaandel staat, spreekt vanzelf, maar ook actualiteit en variatie zijn van belang. Daarbij beogen we als gemeentelijk museum ook laagdrempelig en dienstbaar aan de gemeenschap te zijn. Regelmatig maken we crossovers met de wisselexposities van de kunstcollectie Meierijstad in het RAADhuis.

Dit uitgangspunt vertaalt zich in de komende periode in de volgende projecten.

Tot en met 30 januari loopt de expositie **De Kunst van het Tekenen**, die behalve in het Museum ook op locatie RAADhuis is te zien. In het Museum staan de tekeningen van Jan Heesters centraal. Een selectie uit de honderden tekeningen van zijn hand toont de diversiteit aan onderwerpen en maakt zichtbaar waar Heesters zijn inspiratie vandaan haalde. Met een schetsboek en potlood of inktpen op zak wist hij alledaagse situaties snel te vangen, in eigen omgeving en in het buitenland. Er hangen ook tekeningen uit zijn studietijd. Bijvoorbeeld de naaktmodelstudies in klassieke houdingen. Dat deze modeltekenlessen actueel blijven, is te zien op de schetsen van kunstenaar Rein van Uden. Verder bevat de expositie op beide locaties originele tekeningen van Sandra Klaassen, illustrator van prentenboeken. Haar sfeervolle prenten staan in dienst van het verhaal maar de originele tekeningen zijn ook op zichzelf zeker de moeite waard om te exposeren. In het RAADhuis is te volgen hoe het prentenboek *Lot en de Draak* tot stand is gekomen. Originele schetsen en ontwerp tekeningen hangen naast de uiteindelijke prenten zoals die in druk zijn verschenen. In het souterrain is hetzelfde proces van het stripboek *BRABANT – DAAR BRANDT NOG LICHT*, de geschiedenis van Brabant in stripvorm van Danker Jan Oreel en Henk Wittenberg te volgen van storyboard naar ontwerp schets tot ingekleurd eindresultaat.

Jan Heesters, 'Schetsen'

De rondom deze expositie geplande activiteiten zijn helaas opgeschort in verband met de Corona-maatregelen. Ook een opening heeft hierdoor – wederom – niet plaats kunnen vinden.

Programma 2022

In de periode februari tot en met 16 maart staat het thema **Gemeenteraadsverkiezingen** in de kijker. We vragen kandidaten van deelnemende partijen en kiezers uit de gemeentelijke kunstcollectie (dus ook die van het Museum) een werk te kiezen, met daarbij hun beweegredenen. Daaruit stellen we een expositie samen. Toepasselijk is dat het Museum wederom als stembureau zal fungeren op 16 maart.

In het voorjaar bieden we voor de tweede maal plaats aan de collectie van wijlen Willem Kleijn. Uit zijn omvangrijke collectie van hedendaagse realisten exposeren we van 22 maart t/m 19 juni dit keer de kleinere werken in de expositie **De Kleintjes van Kleijn**.

Omdat in 2022 gevierd wordt dat de **Zuid-Willemsvaart 200 jaar** bestaat vinden er in heel Meierijstad diverse activiteiten plaats. Ook in het Museum zijn we van plan daar in de zomermaanden aandacht aan te besteden, waarschijnlijk aangevuld met een expositie van recente aanwinsten, uit onder andere de Collectie Van Hedel. Nadere invulling volgt.

In het najaar is het dan na eerder uitstel hopelijk de beurt aan de '**Meesters van Meierijstad**' Pieter de Josselin de Jong (1861–1906) en Paul Rink (1861–1903), waarbij werken van beide kunstenaars uit de gemeentelijke kunstcollectie worden gecombineerd met bruiklenen uit andere collecties.

Kortom, er staan voor komend jaar weer heel wat tentoonstellingen op de planning! Vanzelfsprekend hopen we dat we daar weer op de gebruikelijke manier aandacht aan kunnen besteden met een feestelijke opening. Maar helaas is dat iets wat we zullen moeten afwachten.

Marika de Kroon, Conservator gemeente Meierijstad en Museum Jan Heestershuis

Jan Heesters: 'Binnenschip bij Heeswijkse brug'

EXPOSITIE: DE KUNST van het TEKENEN

Sinds eind november is in Museum Jan Heestershuis de expositie 'DE KUNST van het TEKENEN' te bezichtigen. Voor het overgrote deel bestaat deze uit een breed overzicht van de tekenkunst van Jan Heesters, aangevuld met enkele naaktekeningen van Rein van Uden en tekeningen van Sandra Klaassen.

Gelijktijdig met deze tentoonstelling tonen Henk Wittenberg en Danker Jan Oreel in het souterrain van het RAADhuis originele tekeningen, die ze maakten voor hun geschiedenis van Brabant in stripvorm, getiteld 'BRABANT - DAAR BRANDT NOG LICHT', en bieden tevens een inkijkje in de totstandkoming ervan.

Sandra Klaassen en Monique van der Zanden laten op de eerste verdieping van het RAADhuis zien hoe hun samenwerking leidde tot een prentenboek. In beide gevallen zien we hoe de samenhang tussen beeld en tekst mede de kwaliteit van het stripverhaal en het prentenboek bepaalt.

Helaas moest de officiële opening van deze expositie worden afgelast vanwege de nieuwe corona-golf.

De tekenaar Jan Heesters

Dat Jan Heesters een begaafd tekenaar was, is algemeen bekend. Overal waar hij kwam, zette hij zich neer om met kundige en ervaren hand de omgeving in sfeervolle en rake tekeningen en schetsen vast te leggen. Hij kon niet anders, het zat in zijn bloed! Vele tekeningen, verspreid over het Paviljoen, het Atelier en de overige kamers van het Heestershuis, getuigen daar nu van.

We zien er tekeningen van landschappen, riviergezichten, molens, boerderijen, kastelen, stadsgezichten, oosterse taferelen en wat al niet, veelal zwart-wit, soms ook met enkele kleuraccenten van pastel- of conté-krijt.

Tijdens zijn vele reizen door België, Frankrijk, Italië, Spanje en Noord-Afrika werkte Heesters onvervaard door. Een aantal tekeningen in het Museum beelden mooie plekjes en taferelen uit die hem daar inspireerden.

De kunst van het portrettekenen beoefende Heesters op hoog niveau. Er hangen diverse juweeltjes van portretten, van kinderen, jongeren en volwassenen, al dan niet aan het werk in huis of op het veld. Zijn bekendste portrettekening is waarschijnlijk die van Sien van de Ven. De flyer van deze expositie - zie de agenda op de achterpagina van deze Vriendenbrief - toont een fijngevoelig getekende jonge vrouw met mand en hoofddoek. In de Goei Kamer trof mij een portretje van een jongetje met een wilde hardos en een droeve, ietwat verongelijkte blik. Zijn wangetjes en neusje heeft Heesters met wat rood opgehoogd. Een aandoenlijk werkje!

Jan Heesters: 'Jongenskopje'

Ook de monumentale tekening in het Atelier van een oude molen, voorzien van een hoge trap, trok mijn aandacht. In zijn monumentaliteit doet deze molen denken aan de vele molens van Piet Mondriaan die hij in 1904 in Brabant tekende en schilderde.

Zo wordt Heesters' talent als tekenaar wederom bevestigd met een breed scala van thema's, per kamer in het Museum verdeeld. Wat mij betreft hadden nog wat meer ingekleurde tekeningen geselecteerd mogen worden.

Dankzij deze expositie kunnen we weer diverse facetten herkennen van Heesters' tekenkunst, die nu na jaren van afwezigheid weer in het Museum te zien is.

Jan Heesters: 'Molen'

Tekenkunst versus schilderkunst

Beheersing van de kunst van het tekenen vormt de basis van de schilderkunst. Had Van Gogh aan het begin van zijn carrière niet ongeveer twee jaar uitgetrokken, in Etten en Den Haag, om het tekenen onder de knie te krijgen? Ook in Heesters' langdurige opleiding en latere professie als docent stond de tekenkunst voorop.

Dat heeft, gecombineerd met zijn talent, geleid tot hoogstaand teken- en etswerk. Misschien hoort men daarom nog tot op de dag van vandaag, vooral in Schijndel zelf, rondzingen dat "Heesters een geweldige tekenaar en etser was, maar niet kon schilderen".

Met deze kenschets van Heesters werk, wellicht ooit door een zelfbenoemd connaisseur rondgebazuind en daarna door vele Schijndelaren klakkeloos overgenomen, ben ik het geheel oneens. Hoe vaak heb ik het in Schijndel niet horen zeggen, vaak met veel aplomp, deze apekool, gebaseerd op onnadenkend napraten?

Zoals gezegd was Heesters een uitstekend tekenaar en etser. Edoch, de tweede kenschets van een matig schilder klopt niet.

Hoe zou het anders mogelijk geweest zijn dat Heesters jarenlang in Amsterdam mocht exposeren in Arti et Amicitiae, bij welke gerenommeerde kunstenaarsvereniging hij in 1940 op grond van drie schilderijen – waarvan er nu een, een wever, behoort tot de collectie van de Vrienden - met algemene stemmen was aangenomen? Zijn schilderijen vonden destijds veel aftrek en werden bepaald niet voor spotprijzen verkocht. In vele recensies van (groeps) tentoonstellingen werd zijn schilderkunst door kunstcritici vaak enthousiast ontvangen.

Wel is het waar, en daar zit hem wellicht de kneep, dat die schilderkunst niet altijd op een constant hoog niveau stond. Hoeveel kunstenaars zijn trouwens in staat een hoog niveau continu vast te houden? Natuurlijk leverde Heesters soms ook minder geslaagde of zelfs mislukte schilderijen af. Die laatste signeerde hij dan ook meestal niet, maar desondanks zijn ze toch vaak, helaas, blijven circuleren. Het kan gedurende een lange carrière als schilder ook niet elke dag raak zijn, ook een schilder is een mens en geen machine.

Mogelijk is dat een van de redenen van genoemd misverstand. Heesters heeft veel hoog opgevoerde schilderijen nagelaten, ook in particulier bezit, waar de schoonheid qua compositie, kleur, detail en sfeer vanaf spat. In het eerste deel van zijn carrière in de pasteuze trant van Vincent, later meer in een stijl met grotere vlakken, nog steeds kleurrijk maar meer verstild, met veel sfeer, beter passend bij zijn karakter, zijn ingetogenheid.

Elke schilder zou eigenlijk minder geslaagd werk moeten vernietigen om zijn reputatie niet in gevaar te brengen. Dat is echter voor velen een te zware opgave gebleken. Velen hebben zich er aan bezondigd al hun werk op de markt te brengen, ook het mindere dus, wellicht om den brode. Heesters is bij lange na niet de enige die selectiever had mogen zijn.

Zelfs een heel grote schilder als Antoon Kraysen heeft de fout gemaakt zwakker werk te laten circuleren, wellicht vanwege geldzorgen of uit nonchalance. Mede daardoor heeft hij niet die grote naam gekregen die hij op grond van zijn vele meesterwerken wel heeft verdiend.

Naakttekeningen

In deze expositie is tevens plaats ingeruimd voor naakttekeningen. In zijn studietijd, onder andere in Amsterdam en Parijs, tekende Heesters naakt naar model. Enkele resultaten daarvan zijn nu in het Paviljoen te zien. Kennelijk was het niet zijn favoriete genre want hij heeft het later nauwelijks nog beoefend. Sporadisch heeft hij ook naakten geschilderd, - zo is er momenteel in het voor iedereen toegankelijke depot in het RAADhuis een halfnaakt van een vrouw in olieverf aanwezig.

Rein van Uden: 'Naakt' aquarel

De naakten van Heesters worden in het Paviljoen gecombineerd met enkele naaktstudies van Rein van Uden. Deze tekende en tekent hij de laatste jaren naar model als docent van een groep enthousiaste tekenaars.

Sandra Klaassen: 'Lot en de draak'

Striptekeningen

De kleurentekeningen van Sandra Klaassen op deze expositie maken een frisse, originele indruk. Doordat ze de achtergrond van haar tengere figuurtjes meestal wit laat, komen ze sterker naar voren. Klaassen is een illustrator van prentenboeken, zoals in dit geval van 'Lot en de Draak' van Monique van der Zanden. Nog meer tekeningen en de manier waarop illustrator en schrijfster samenwerkten aan onderhavig project kan men nu volgen op de eerste verdieping van het RAADhuis.

Het stripboek, getiteld 'BRABANT – DAAR BRANDT NOG LICHT', is in 2012 tot stand gekomen in nauwe samenwerking tussen vormgever, illustrator, schilder en schrijver Henk Wittenberg en illustrator en striptekenaar Danker Jan Oreel. Een aantal originele schetsen ten behoeve van deze geschiedenis van Brabant zijn nu te zien in het souterrain van het RAADhuis. Bovendien krijgt men er een inkijkje in de samenwerking tussen beide kunstenaars bij dit omvangrijke project. Behalve van de kleurrijke, vaak grappige illustraties valt ook te genieten van de geestige ballonteksten waarin de historische gebeurtenissen in Brabant worden beschreven.

Ik wens u veel genoegen bij het zien van alle exposities!

Jan Geerts

Henk Wittenberg en Danker Jan Oreel
Deel van pagina uit 'BRABANT - DAAR BRANDT NOG LICHT'

PERZISCH TAPIJT

Detail kleed Goeikamer

In de Goeikamer in het Museum ligt, gedeeltelijk onder de tafel, een Perzisch tapijt. Jan Heesters koopt dit kleed waarschijnlijk om deze kamer een nog rijkere uitstraling te geven. Het kleed is geknoopt in zachte tinten, voornamelijk roze, blauw en wit.

Oudheid

Het zit in de mens: een eigen plekje creëren en je omringen met dingen die je mooi vindt. Tapijten horen daar al heel lang soms bij. In de Bijbel wordt al gesproken over kleden die de tempel sieren. Ook de Griekse geschiedschrijver Herodotus (5e eeuw voor Chr.) schrijft al over tapijten, vervaardigd door volkeren in de Kaukasus: 'prachtige karpetten met wonderlijke kleuren die nooit vervagen'. In de Hermitage in St. Petersburg wordt het oudste complete tapijt ter wereld bewaard, het Pazyryk tapijt (500 v.Chr.), met nog steeds rijke kleuren. In 1947 wordt dit kleed (195x180), waarschijnlijk eens onderdeel van de begrafenisuitrusting van een Scytische prins, gevonden bij een grafheuvel in Siberië. Het kleed is geknoopt met wol en kamelenhaar.

Pazyryk tapijt

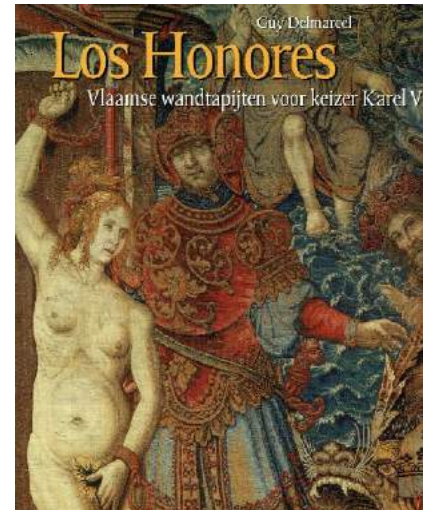
Middeleeuwen

Europese kruisvaarders brengen in de 11^e eeuw oosterse tapijten mee naar Europa. In de eeuwen hierna groeit de handel in tapijten vanuit het Midden-Oosten. Men ziet deze kleden als kunstobjecten die moeten worden opgehangen en zeker niet op de grond moeten worden gelegd. Ook in Europa worden al vroeg kleden geweven. In de 15^e eeuw is Doornik het centrum van een bloeiende lakenhandel en wordt de stad een belangrijke leverancier van wandtapijten. Hiernaast een afbeelding van een weefgetouw; een karton met een ontwerp wordt naast of achter de wever gezet zodat hij het goed kan zien, rechtstreeks of via een spiegel. Met de vingers van een hand worden de beno-

digde draden opgelicht en de andere hand steekt het klosje (bobijntje) met garen door de schering.

Karel V (1500-1558) houdt veel van wandkleden. Hij laat bij zijn kroning negen wandtapijten vervaardigen met afbeeldingen van de deugden die een goed heerser moet bezitten: 'Los Honores'. Op zijn reizen neemt hij de wandkleden met zich mee, zodat hij er steeds aan herinnerd wordt wat er van hem verwacht wordt.

Hendrik IV

Ook de Franse vorst Hendrik IV is verrukt over de wandkleden. Hij opent in 1608 een tapijtwerkplaats in zijn paleis het Louvre. Hij wil dat liefhebbers van de dure kleden hun geld hieraan uitgeven in Frankrijk. Maar dat gebeurt niet: de koning vindt de tapijten zo mooi dat hij alles wat gemaakt wordt voor zichzelf houdt...

Wel geeft hij in hetzelfde jaar 1608 rechten aan ateliers in Oudenaarde die er de zogenaamde pre gobelins vervaardigen. 'Pre gobelins' omdat de term 'gobelin' zal verwijzen naar het pand waar later wandkleden gemaakt worden, de werkplaats van het weversgeslacht Gobelin. Charles le Brun (1619-1690), tevens kunstschilder, is hier 25 jaar directeur. Zelfs Peter Paul Rubens levert ontwerpen aan voor gobelins (bijvoorbeeld 'Het leven van Achilles'). Koningen en keizers zijn verrukt van de luxe die de kleden uitstralen. Op nevenstaand wandkleed is het bezoek van Lodewijk XIV aan het atelier vastgelegd.

Onderwerpen

De afbeeldingen op de meeste Europese wandtapijten verwijzen vaak naar de verhalen van Herodotus, de Metamorfozen van Ovidius, naar Bijbelse verhalen of naar wonderverhalen. Jacht en oorlog kunnen ook het onderwerp zijn. Soms zijn de onderwerpen beïnvloed door Italiaanse fresco's. Zeker tot halverwege de 18^e eeuw zijn kleden nog te waardevol om op de vloer te leggen, ze worden vaak gebruikt als wandkleed en heel soms als tafelkleed.

Gobelin 17e eeuw

Oosters

Op de Wereldtentoonstellingen in Wenen (1873 en 1890) en Parijs (1878) worden oosterse tapijten getoond. Alles wat het leven in het Oosten weergeeft, wordt erg gewild: eind 19e eeuw vergaapt men zich

in Europa aan de oosterse cultuur. Ook in de kunst is de waardering voor de oosterse cultuur merkbaar. Isaac Israëls (1865-1934) en Breitner (1857-1923) schilderen meisjes in Japanse kimono's. Ook Walter Vaes (1882-1958) schildert een meisje in kimono, dit mooie werk behoort tot de collectie van Museum Jan Heestershuis.

Isaac Israëls

Walter Vaes, *Meisje in kimono*

Luxe

Ook in het Amsterdamse theater Tuschinsky is in de Moorse wachtkamer de oosterse luxe onmiskenbaar door het grote Perzische kleed. Het oosters tapijt blijft echter nog lang een luxeartikel, rond de eeuwwisseling kan alleen de adel en de nieuwe middenklasse zo'n kleed betalen.

Tuschinsky

Pers

Een Perzisch tapijt wordt vervaardigd met een weefgetouw maar het tapijtknopen gebeurt met de hand. Belangrijk is het aantal kettingdraden (scheringdraden) dat gebruikt wordt want hoe meer scheringdraden hoe fijner de pers wordt. Tussen de kettingdraden worden de inslagdraden geweven en na elke inslagdraad komt een rij knopen, de draad wordt rond twee kettingdraden geknoopt en afgeknipt. De einden van de draad, die nu verticaal op de geweven onderzijde staan, vormen de pool van het tapijt.

Materiaal

De kleden worden oorspronkelijk gemaakt door rondtrekkende nomaden. Als materiaal wordt de wol gebruikt van hun eigen schapen, kamelen en geiten. Er zijn ook heel dure kleden geknoopt met natuurlijke zijde, tegenwoordig wordt vaak kunstzijde gebruikt. Voor goedkopere kleden wordt ook wel katoen gebruikt.

Voor de schering wordt wol gebruikt, voor de inslag geverfde wol, zijde of wol met linnen. Zijden schering is niet mogelijk omdat het materiaal daarvoor te zwak is. Bij heel kostbare kleden wordt soms zilver- of gouddraad gebruikt.

Voor het verven van tapijten worden natuurlijke verfstoffen gebruikt. Deze kleurstoffen zijn vaak niet lichtecht waardoor veel wandtapijten in de loop der tijd verkleuren. Dat is vooral te zien bij bijvoorbeeld de groene (geel en blauw) boombladeren, die naar blauw verkleuren omdat de kleur geel het eerst verdwijnt.

Een mooi Perzisch kled vervaardigen is een heel precies en nauwkeurig werk en vereist veel concentratie. Het maken van een tapijt van bijvoorbeeld 4x3 meter duurt soms wel 6 jaar: er kan namelijk maar ongeveer anderhalf uur per dag geconcentreerd aan gewerkt worden.

Een indeling in Perzische tapijten is:

Nomadentapijten

De rondtrekkende stammen knopen naast tassen en zakken ook kleden. De nomaden werken in een vrij grove structuur met eenvoudige patronen die eeuwenlang overgeleverd worden. Vaak worden bloemen, planten en dieren gestileerd weergegeven: een nauwkeuriger weergave vereist een veel fijnere knoping. Deze kleden worden nu bijna niet meer gemaakt; de overheid dwong de nomaden zich in dorpen of steden te vestigen.

Nomadentas 1910

Boerentapijten

In de dorpen in het oosten wordt van oudsher katoen verbouwd. Naast wol op wol (een enkele keer zijde) zijn veel kleden vervaardigd op een katoenbasis en naar eeuwenoude traditionele ontwerpen. Deze kleden worden genoemd naar de regio waar ze gemaakt worden: zo heet bijvoorbeeld elk kled, gemaakt rond de plaats Haman, (zo'n tweehonderd dorpen), een 'Haman'.

Boerentapijt

Ateliertapijten

Sjahs (vorsten) lieten ateliers inrichten voor allerlei kunstvormen: naast het schilderen van miniaturen en kalligrafie ook voor het tapijtknopen. De fijne, kunstzinnige tapijten worden nog steeds in die traditie gemaakt met de beste grondstoffen en nog steeds worden ze handgeknoopt.

Ateliertapijt 1900

Kelim

Daarnaast is er nog de Kelim, een plat geweven tapijt zonder pool met geometrische patronen. Het bijzondere van een kelim is dat er geen voor- of achterkant is, het patroon is aan beide kanten gelijk. De nomaden gebruiken ook hiervoor de wol van eigen schapen, geiten en kamelen. Echte authentieke kelims liggen meestal in musea. Ze worden nu nog nauwelijks gemaakt: ook het weven van een kelim is heel arbeidsintensief en ook hier werkt men zo geconcentreerd dat er maar 1,5 uur per dag aan gewerkt kan worden.

Groot

In een Iraanse fabriek werd het grootste kleed ooit gemaakt met een oppervlakte van 5627 m², bijna zo groot als een voetbalveld, met een gewicht van 47000 kilo. Iran is nog steeds de grootste producent en exporteur van handgemaakte tapijten.

Kelim

Ook wij maken in deze tijd ons huis nog mooier. Kamers en tuinen worden versierd met kerstbomen, kerststalletjes, kerststukjes en nog veel meer. Wij wensen u, in deze moeilijke coronatijden, toch heel goede dagen.

Anne- Marie Cornelissen

Ook komend jaar kunnen we rekenen op een gulle sponsorbijdrage van Van Kruijsdijk notarissen. Daarvoor onze hartelijke dank.

Museum Jan Heestershuis
Pompstraat 17, 5481 BL Schijndel
Tel: 073-54 92276

Check voor uw bezoek website www.museumjanheestershuis.nl voor de meest recente informatie over openingstijden en corona-maatregelen.

Tot en met 30 januari in het museum en in het RAADhuis:

'De Kunst van het Teken en', 1 expositie op 2 locaties met illustraties, tekeningen en strips geeft een inblik in het creatieve proces van de kunstenaar.

